

VLAAMSE COMMISSIE ONROEREND ERFGOED

ADVIES VCOE 2018|058 VAN 23 AUGUSTUS 2018

OVER DE ADVIESVRAAG VAN MINISTER GEERT BOURGEOIS VAN 17 JULI 2018 OVER DE VOORLOPIGE BESCHERMING ALS CULTUURHISTORISCH LANDSCHAP VAN DOMEIN EIKELENHOF EN DE VOORLOPIGE BESCHERMING ALS MONUMENT VAN VILLA LA CHÊNAIE TE KORTENBERG EN EVERBERG

De Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed, rechtsgeldig samengesteld, brengt op 23 augustus 2018 volgende advies uit:

1. De VCOE ontving op 17 juli 2018 een adviesvraag van Geert Bourgeois, minister-president van de Vlaamse Regering en minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed over de voorlopige bescherming als cultuurhistorisch landschap van het Domein Eikelenhof en als monument van villa La Chênaie te Kortenberg en Everberg. De commissie vindt het positief dat een goed onderbouwd dossier voor advies werd voorgelegd, inclusief een handig overzicht met de situering van opmerkelijke erfgoedelementen. De commissie spreekt zich in voorliggend advies uit over volgende documenten in het kader van de adviesvraag over de voorlopige bescherming, met name: (a) het ministerieel besluit tot voorlopige bescherming, (b) het afbakeningsplan (c) de fotoregistraties en (d) het beschermingsdossier.
2. Artikel 1 van het ministerieel besluit legt de voorlopige bescherming als cultuurhistorisch landschap vast van het domein Eikelenhof. Tot dit domein behoren het park in landschappelijke stijl met parkvijver, panoramaperk, toegangspoorten, parkornamenten, portierswoning, voormalige moestuinruimte, kapel Onze-Lieve-Vrouw van Halle en de kapel Onze-Lieve-Vrouw Onbevleete Ontvangenis. Artikel 1 legt tevens de voorlopige bescherming als monument vast van villa La Chênaie bestaande uit een hoofdgebouw en twee zijgebouwen. De commissie vindt het positief dat in voorliggend dossier de aandacht uitgaat naar zowel het cultuurhistorisch landschap als het bouwkundig erfgoed. Een geïntegreerde benadering van het aanwezige erfgoed in dit waardevolle gebied stimuleert de verdere ontwikkeling van een geïntegreerde beheersvisie voor erfgoed. De commissie merkt wel nog op dat dit een ad-hoc bescherming betreft en vraagt de aanleiding voor de bescherming te duiden.

Artikel 1 verwijst verder naar het afbakeningsplan en de uitgebreide fotoregistraties die als bijlagen bij het beschermingsbesluit werden gevoegd. De commissie ondersteunt de voorgestelde afbakening. Wat de fotoregistratie betreft, merkt de commissie op dat een aantal foto's ontbreken, meer bepaald: de parkvijver, een uitgebreidere registratie van de verschillende ruimtes in de kelder van de villa, het smal toegangspoortje, de in het grastalud ingebouwde hondenhokjes, de plafonds met decoratief stucwerk van de ruimten rechts van het centraal salon en de vernieuwde centrale toegang in de oostelijke muur van de moestuin. De commissie vraagt de fotoregistratie verder aan te vullen.

3. Artikels 2.1 en 2.2 van het ministerieel besluit verwijzen respectievelijk naar de erfgoedwaarden van het cultuurhistorisch landschap en van het monument. Het cultuurhistorisch landschap wordt beschermd omwille van de wetenschappelijke, archeologische, historische, architecturale, esthetische en ruimtelijk-structurerende waarde. De bescherming van villa La Chênaie wordt verantwoord op basis van de historische, architecturale en artistieke waarde. De commissie erkent de zowel het cultuurhistorisch landschap als het monument belangrijke erfgoedwaarden bezitten.

Artikels 2.1 en 2.2 beschrijven tevens zeer uitvoerig de erfgoedkenmerken en -elementen van het Domein Eikelenhof en villa La Chênaie. De commissie stelt vast dat artikel 2.2, 4° met betrekking tot het interieur van het hoofdgebouw van de villa verwijst naar de bustes in de vestibule. Het is voor de commissie niet duidelijk of het cultuurgoederen betreft die deel uitmaken van de bescherming. De commissie benadrukt dat voor de bescherming van eventueel aanwezige cultuurgoederen een lijst met beschrijving en motivering aan het beschermingsbesluit dient te worden toegevoegd.

4. De beheersvisie voor het cultuurhistorisch landschap is opgenomen in artikel 3.1 van het ministerieel besluit. De commissie pleit ervoor de opmaak van een geïntegreerd beheersplan expliciet als doelstelling op te nemen. In dit verband benadrukt de commissie de noodzaak om de beheerdoelstellingen af te stemmen met andere geldende wetgeving of doelen. Concreet verwijst de commissie naar de specifieke natuurdoelen voor het habitatrictlijngebied 'Valleigebied tussen Melsbroek, Kampenhout, Kortenberg en Veltem'. Daarenboven is het domein Eikelenhof opgenomen in het vastgesteld landinrichtingsproject Dijleland, deelzone Plateau van Moorsel. Doorgedreven samenwerking en vroegtijdig overleg tussen de diverse actoren die actief zijn in het gebied is aldus essentieel. Aanvullend vraagt de commissie een doelstelling op te nemen inzake een geïntegreerde en duurzame aanpak waarbij de impact op het geheel wordt afgewogen en waarbij de draagkracht van het gebied niet wordt overschreden.

Met betrekking tot artikel 3.1, 3° vindt de commissie het positief dat ruimte wordt gelaten voor nieuwe ontwikkelingen en dat hieromtrent nu reeds afstemming plaatsvindt. De commissie stelt zich echter de vraag in hoeverre het inpassen van nieuwe wooneenheden binnen de moestuinruimte compatibel is met de doelstelling inzake herkenbaarheid als (open) tuinruimte. Dit dient verder te worden verduidelijkt.

De commissie vraagt verder te verduidelijken waarom volgens artikel 3.1, 7° de opstelling van de sfinxen gewijzigd mag worden. Volgens het beschermingsdossier werden de sfinxen immers mogelijk door architect Cluysenaar voorzien in het originele ontwerp. De huidige opstelling komt bovendien overeen met het vooraanzicht dat gepubliceerd werd in diens boek (inhoudelijk dossier, bijlage 5.4, afbeelding 8).

De commissie stelt vast dat in artikel 3.1, 9°, gericht op het in situ behoud van het bodemarchief, tevens beheermaatregelen met betrekking tot cyclisch bosbeheer zijn opgenomen. De commissie vraagt deze onder te brengen in artikel 3.1, 8° inzake het behoud van het bosrijke aspect en het natuurgericht beheer. Wat de beheersdoelstellingen inzake archeologie betreft, benadrukt de commissie dat voorafgaand en preventief archeologisch onderzoek niet afdwingbaar is binnen het gekozen beschermingstype.

5. De beheersvisie voor het monument is opgenomen in artikel 3.2 van het ministerieel besluit. De commissie vraagt een duidelijkere visie op te nemen inzake het beheer van het interieur en de decoratieve interieurafwerking. In artikel 3.2, 2° is immers enkel in algemene termen sprake van 'behoud van het interieur' en artikel 3.2, 6° gaat specifiek in op het opruimen van de vestibule en het achtergelegen centrale salon op de benedenverdieping.

Met betrekking tot artikel 3.2, 5° vraagt de commissie specifiek te duiden wat met '*een meer passend alternatief naar historisch model, dat meer aansluit bij het oorspronkelijke ontwerp*' bedoeld wordt.

Tot slot vraagt de commissie de drie verplichtingen opgenomen onder artikel 3.2 te herformuleren als beheersdoelstellingen en te integreren in de beheersvisie. Aldus kan een duidelijker globaal toekomstbeeld voor het monument worden bekomen.

6. Artikels 4.1 en 4.2 van het ministerieel besluit formuleren de voorschriften voor instandhouding en onderhoud voor het te beschermen cultuurhistorisch landschap en het te beschermen monument. De commissie ondersteunt deze voorschriften.
7. Artikel 5.1 van het beschermingsbesluit gaat in op de toelatingsplichten voor het cultuurhistorisch landschap. De commissie kan deze grotendeels ondersteunen. Inzake artikel 5.1, 12° stelt de commissie zich de vraag of de opgenomen voorbeelden van grote evenementen nog voldoende actueel zijn om expliciet te worden vermeld. Wat betreft artikel 5.1, 13° a) merkt de commissie op dat er in het inhoudelijk dossier geen historisch permanente graslanden worden vermeld. De commissie vraagt dan ook deze toelatingsplicht te verduidelijken of te schrappen. In artikel 5.1, 15° wordt verwezen naar openbare waterlopen, maar het is onduidelijk of deze op het domein aanwezig zijn. Desgevallend dient deze toelatingsplicht te worden geschrapt. Tot slot vraagt de commissie in artikel 5.1, 18° de uitzondering met betrekking tot tijdelijke stockage op akkerland te schrappen aangezien dit niet van toepassing is op domein Eikelenhof.
8. Artikel 5.2 van het beschermingsbesluit somt de toelatingsplichten voor het monument op. De commissie kan deze grotendeels ondersteunen, maar vraagt wel de toelatingsplichtige omgevingswerken opgenomen onder artikel 5.2, 6° te schrappen. De afbakening van het monument valt immers samen met de buitenmuren en de 'onmiddellijke omgeving' wordt als cultuurhistorisch landschap beschermd. Voor de omgeving van het monument zijn aldus de toelatingsplichten van artikel 5.1 van toepassing. Desgevallend kan onder artikel 5.1 bijkomend '*het uitvoeren van graafwerken die de stabiliteit van de gebouwen en constructies in gevaar kunnen brengen*' worden opgenomen. Tot slot vraagt de commissie bij artikel 5.2, 7° te vermelden dat het enkel het interieur van het hoofdgebouw betreft.
9. De commissie formuleert tenslotte nog een bedenking bij het inhoudelijk dossier. Op pagina 10 wordt gesteld dat het erkend statuut van natuurreservaat dateert van 1985. De commissie vraagt hierbij aan te vullen dat deze vroegere erkenning echter niet geactualiseerd werd, zoals ook wordt aangegeven op pagina 24.
10. Op basis van bovenstaande opmerkingen geeft de commissie een voorwaardelijk gunstig advies voor de voorlopige bescherming als cultuurhistorisch landschap van domein Eikelenhof en de voorlopige bescherming als monument van villa La Chênaie te Kortenberg en Everberg. De commissie vraagt:
 - De precieze aanleiding voor de bescherming te duiden;
 - De fotoregistratie verder aan te vullen;
 - Te verduidelijken of er cultuurgoederen aanwezig zijn en desgevallend een lijst met beschrijving en motivering aan het beschermingsbesluit toe te voegen;
 - De beheersvisie voor het cultuurhistorisch landschap aan te vullen wat betreft de opmaak van een geïntegreerd beheersplan en een geïntegreerde en duurzame aanpak en verder enkele beheersdoelstellingen te verduidelijken of aan te passen;
 - De beheersvisie voor het monument aan te vullen met een duidelijkere visie op het beheer van het interieur en de decoratieve interieurafwerking, en de drie verplichtingen te herformuleren als beheersdoelstellingen;

- Diverse toelatingsplichten voor het cultuurhistorisch landschap te verduidelijken of te schrappen;
- De toelatingsplichtige omgevingswerken voor het monument te schrappen en de toelatingsplichten inzake het interieur enkel toe te passen op het hoofdgebouw.

Namens de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed,

Michiel Deweydt

Voorzitter